

دانشگاه آزاد اسلامی
واحد تهران مرکزی
دانشکده روانشناسی و علوم اجتماعی
گروه جامعه‌شناسی
پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (MSC)
گرایش جامعه‌شناسی

عنوان

بررسی اعتماد اجتماعی و تأثیر آن بر مشارکت

اجتماعی و فرهنگی دانشجویان

(مطالعه موردی دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران)

استاد راهنما:

دکتر محمدباقر تاج‌الدین

استاد مشاور:

دکتر مسعود کوثری

پژوهشگر:

علی کاظمی

زمستان ۱۳۹۰

دانشگاه آزاد اسلامی
واحد تهران مرکزی
دانشکده روانشناسی و علوم اجتماعی
گروه جامعه‌شناسی
پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (MSC)
گرایش جامعه‌شناسی

عنوان

بررسی اعتماد اجتماعی و تأثیر آن بر مشارکت

اجتماعی و فرهنگی دانشجویان

(مطالعه موردی دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران)

استاد راهنما:

دکتر محمدباقر تاج‌الدین

استاد مشاور:

دکتر مسعود کوثری

پژوهشگر:

علی کاظمی

زمستان ۱۳۹۰

تقدیم به روان پاک پدرم، آموزگار عشق و ایثار

به مادرم مربی اعتقاد و صبوری

به همسرم، همراه صبور زندگی

و پسرم معین، امید بالنده فردا

قدر دانی

سپاسگزاری و پاس داشتن مقام کسانی که در پدید آوردن یک اثر و پژوهش، نگارنده آن اثر را یاری کرده‌اند، سنتی است مبارک که از دیرباز در نهاد دانشگاه و نظام آموزشی عالی ریشه دوانده است.

بنابراین؛

- از استاد بزرگوار جناب آقای دکتر محمدباقر تاج‌الدین که با حمایت‌های ایشان پیدایش این اثر ممکن شد، سپاسگزارم.

- از صرف وقت و راهنمایی‌های استاد گرانقدر جناب آقای دکتر مسعود کوثری، عضو محترم هیئت علمی دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران که حتی قبل از تصویب موضوع پژوهش از هیچ‌گونه کمکی دریغ نورزیدند و همواره مزاحم اوقات شریفشان بودم، سپاسگزارم.

- از استاد بزرگوار جناب آقای دکتر طهمورث شیری به خاطر داوری پایان‌نامه سپاسگزارم.
- از استاد بزرگوار جناب آقای دکتر غلامرضا غفاری عضو هیئت علمی دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران که بسیار از همراهی و کمک‌های ارزشمندشان استفاده نمودم بی‌نهایت سپاسگزارم.

- از کلیه اعضاء هیئت علمی دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران، اندیشه‌ورزان و اساتید دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی که با صرف وقت گرانبهای خویش اینجانب را در گردآوری داده‌ها و یافته‌های این مطالعه یاری کرده‌اند، بی‌نهایت سپاسگزارم.

- از همکاران ارجمند در مدیریت فرهنگی دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران صمیمانه سپاسگزارم.

- سپاسگزاری ویژه من تقدیم همه کسانی که برای اعتلای فرهنگ و ادب این ملک در تلاشند.

تعهدنامه اصالت پایان‌نامه کارشناسی ارشد

اینجانب علی کاظمی دانش‌آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته به شماره دانشجویی ۸۶۰۸۰۶۶۵۷۰۰ در رشته جامعه‌شناسی که در تاریخ ۹۰/۱۱/۲۹ از پایان‌نامه خود تحت عنوان بررسی اعتماد اجتماعی و تأثیر آن بر مشارکت اجتماعی و فرهنگی با کسب نمره ۱۹/۷۵ و درجه عالی دفاع نموده‌ام بدینوسیله متعهد می‌شوم:

۱. این پایان‌نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان‌نامه، کتاب، مقاله و ...) استفاده نموده‌ام. مطابق ضوابط و رویه‌های موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده‌ام.

۲. این پایان‌نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین‌تر یا بالاتر) در سایر دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی ارائه نشده است.

۳. چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هرگونه بهره‌برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ... از این پایان‌نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.

۴. چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی‌ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی

تاریخ و امضاء

بسمه تعالی

در تاریخ: ۹۰/۱۱/۲۹

دانشجوی کارشناسی ارشد آقای علی کاظمی از پایان نامه خود دفاع نموده و با نمره ۱۹/۷۵ بحروف نوزده و هفتاد و پنج صدم و با درجه عالی مورد تصویب قرار گرفت.

امضاء استاد راهنما

بسمه تعالی

دانشکده روان‌شناسی و علوم اجتماعی

(این چکیده به منظور چاپ در پژوهش‌نامه دانشگاه تهیه شده است)

نام واحد دانشگاهی: تهران مرکزی	کد واحد: ۱۰۱	کد شناسایی پایان‌نامه: ۱۰۱۲۰۵۰۵۸۸۲۰۲۴
عنوان پایان‌نامه: بررسی اعتماد اجتماعی و تأثیر آن بر مشارکت اجتماعی و فرهنگی دانشجویان		
نام و نام خانوادگی دانشجو: علی کاظمی	تاریخ شروع پایان‌نامه: ۸۹/۳/۲۹	تاریخ اتمام پایان‌نامه: ۹۰/۱۱/۲۹
شماره دانشجویی: ۸۶۰۸۰۶۶۵۷۰۰	رشته تحصیلی: جامعه‌شناسی	
استاد/استادان راهنما: دکتر محمدباقر تاج‌الدین استاد/استادان مشاور: دکتر مسعود کوثری		
آدرس و شماره تلفن: دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران، دفتر مجلات ۰۹۱۲۲۰۵۷۶۶۹		
چکیده پایان‌نامه (شامل خلاصه، اهداف، روش‌های اجرا و نتایج به دست آمده): این پژوهش به مطالعه رابطه میان اعتماد اجتماعی و مشارکت اجتماعی دانشجویان در دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران می‌پردازد. در این پژوهش اعتماد اجتماعی در دو بخش اعتماد بین‌فردی (اعتماد دانشجویان به یکدیگر) و اعتماد تعمیم‌یافته (اعتماد به تشکله‌ها و نشریات دانشجویی) در نظر گرفته شده است. همچنین منظور از مشارکت اجتماعی، مشارکت در نشریات و تشکله‌های دانشجویی است. روش جمع‌آوری داده‌ها کمی است و از تکنیک پرسشنامه استفاده شده است. نتایج که از یک نمونه ۳۲۶ نفری بدست آمده است نشان می‌دهد که اعتماد اجتماعی به عنوان متغیر مستقل هم در سطح اعتماد بین‌فردی و هم اعتماد تعمیم‌یافته با مشارکت اجتماعی دارای همبستگی مثبت است. همچنین نتایج آزمون R مجذور نشان می‌دهد که اعتماد بین‌فردی و اعتماد تعمیم‌یافته، به طور کلی ۷۴ درصد از تغییرات متغیر وابسته را تبیین می‌کنند. علاوه بر تأثیر اعتماد اجتماعی بر مشارکت، رابطه متغیرهای دیگری مانند سن، جنس، مقطع تحصیلی و رشته تحصیلی با مشارکت اجتماعی نیز سنجیده شده است. به طور کلی نتایج پژوهش نشان‌دهنده رابطه سن و مقطع تحصیلی با متغیر مشارکت اجتماعی است. همچنین رابطه جنس و رشته تحصیلی با متغیر وابسته رد شده است. واژگان کلیدی: اعتماد اجتماعی، اعتماد بین‌فردی، اعتماد تعمیم‌یافته، مشارکت اجتماعی، تشکله‌های دانشجویی، نشریات دانشجویی، پیمایش		

نظر استاد راهنما برای چاپ در پژوهش‌نامه دانشگاه مناسب است تاریخ و امضاء

مناسب نیست

چکیده

این پژوهش به مطالعه رابطه میان اعتماد اجتماعی و مشارکت اجتماعی دانشجویان در دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران می‌پردازد. در این پژوهش اعتماد اجتماعی در دو بخش اعتماد بین-فردی (اعتماد دانشجویان به یکدیگر) و اعتماد تعمیم‌یافته (اعتماد به تشکل‌ها و نشریات دانشجویی) در نظر گرفته شده است. همچنین منظور از مشارکت اجتماعی، مشارکت در نشریات و تشکل‌های دانشجویی است. روش جمع‌آوری داده‌ها کمی است و از تکنیک پرسشنامه استفاده شده است. نتایج که از یک نمونه ۳۲۶ نفری بدست آمده است نشان می‌دهد که اعتماد اجتماعی به عنوان متغیر مستقل هم در سطح اعتماد بین‌فردی و هم اعتماد تعمیم‌یافته با مشارکت اجتماعی دارای همبستگی مثبت است. همچنین نتایج آزمون R مجذور نشان می‌دهد که اعتماد بین‌فردی و اعتماد تعمیم‌یافته، به طور کلی ۷۴ درصد از تغییرات متغیر وابسته را تبیین می‌کنند. علاوه بر تاثیر اعتماد اجتماعی بر مشارکت، رابطه متغیرهای دیگری مانند سن، جنس، مقطع تحصیلی و رشته تحصیلی با مشارکت اجتماعی نیز سنجیده شده است. به طور کلی نتایج پژوهش نشان‌دهنده رابطه سن و مقطع تحصیلی با متغیر مشارکت اجتماعی است. همچنین رابطه جنس و رشته تحصیلی با متغیر وابسته رد شده است.

واژگان کلیدی:

اعتماد اجتماعی، اعتماد بین‌فردی، اعتماد تعمیم‌یافته، مشارکت اجتماعی، تشکل‌های دانشجویی، نشریات دانشجویی، پیمایش

فهرست مطالب

فصل اول: کلیات

مقدمه.....	۲
۱-۱ طرح مسأله.....	۵
۱-۳ اهداف تحقیق.....	۱۰
۱-۲ اهمیت و ضرورت پژوهش.....	۱۱

فصل دوم: مبانی و چارچوب نظری

مقدمه.....	۱۵
۲-۱ پیشینه تجربی تحقیق پیرامون مشارکت.....	۱۵
۲-۲ ادبیات نظری تحقیق.....	۲۸
۲-۲-۱ مفهوم مشارکت.....	۳۰
۲-۲-۲ مشارکت اجتماعی و سرمایه اجتماعی.....	۳۸
۲-۳ سنخ شناسی مشارکت.....	۳۹
۲-۳-۱ سنخ شناسی مشارکت برحسب موضوع.....	۴۰
۲-۳-۲ سنخ شناسی بر حسب چگونگی دخالت افراد.....	۴۱
۲-۳-۳ سنخ شناسی بر حسب کیفیت دخالت افراد.....	۴۱
۲-۳-۴ سنخ شناسی بر حسب مراحل مشارکت.....	۴۱
۲-۳-۵ سنخ شناسی بر حسب توالی تاریخی.....	۴۲
۲-۳-۶ سنخ شناسی بر حسب رسمی بودن.....	۴۳
۲-۳-۷ سنخ شناسی بر حسب سیاست دولت یا نظام حاکم.....	۴۳
۲-۴ اعتماد اجتماعی.....	۴۶
۲-۵ فضای مفهومی اعتماد اجتماعی.....	۴۸
۲-۶ نظریه پردازان اعتماد اجتماعی.....	۵۵

۵۵	۱-۶-۱ تونیس
۵۶	۲-۶-۱ فرانسیس فوکویاما
۵۷	۲-۶-۲ جیمز کلنن
۵۸	۲-۶-۳ رابرت پاتنام
۵۹	۲-۶-۵ لومان
۶۰	۲-۶-۶ گیدنز
۶۳	۲-۶-۷ زتومکا
۶۳	۲-۷ اعتماد اجتماعی و سرمایه اجتماعی
۶۴	۲-۷-۱ ظرفیت بالقوه اطلاعات
۶۴	۲-۷-۲ هنجارها و ضمانت های اجرایی مؤثر
۶۵	۲-۷-۳ روابط اقتدار
۶۵	۲-۷-۴ سازمان اجتماعی انطباق پذیر
۶۶	۲-۷-۵ تعهدات و انتظارات
۶۶	چارچوب نظری
۶۹	فرضیه های پژوهش
	فصل سوم: روش تحقیق
۷۲	مقدمه
۷۲	۳-۱-۱ روش مطالعه
۷۳	۳-۱-۲ روش جمع آوری داده ها
۷۴	۳-۱-۳ تعریف مفاهیم
۷۴	مشارکت اجتماعی
۷۵	مشارکت ذهنی
۷۷	مشارکت عینی
۷۷	مشارکت عینی دانشجویان در شکل ها و نشریات دانشجویی
۷۷	اعتماد اجتماعی

سنجش اعتماد دانشجویان نسبت به یکدیگر ۷۸

۳-۱-۴ جامعه آماری، تعیین نمونه و شیوه نمونه‌گیری ۸۰

۳-۱ تکنیک‌های تجزیه و تحلیل ۸۲

فصل چهارم: یافته‌های تحقیق

مقدمه ۸۴

متغیرهای زمینه‌ای ۸۵

جنس ۸۵

سن ۸۶

وضعیت تأهل ۸۷

شغل ۸۸

موقعیت تحصیلی ۸۹

رشته تحصیلی ۹۰

معدل ۹۱

قومیت ۹۲

محل سکونت ۹۳

محل سکونت فعلی ۹۴

توصیف ابعاد ۹۵

مشارکت اجتماعی ۹۵

اعتماد به سیاستگذاری ۹۶

اعتماد به تشکلهای غیردانشگاهی ۹۷

اعتماد به تشکلهای دانشگاهی ۹۸

اعتماد به نهادهای دانشگاهی ۹۹

اعتماد بین فردی ۱۰۰

آزمون فرضیه‌ها ۱۰۱

فصل پنجم: نتیجه گیری

۱۰۹..... نتیجه گیری

۱۱۲..... پیشنهادات و راهکارها

۱۱۴..... منابع و مأخذ

پیوست‌های و ضمائم

۱۱۸..... پرسشنامه

فهرست جداول

جداول فصل دوم

- جدول شماره ۱ سایر پژوهشهای مرتبط با مشارکت اجتماعی در ایران ۲۴
- جدول شماره ۲ پژوهش های انجام شده در ایران در مورد اعتماد اجتماعی ۲۷
- جدول شماره ۳ سنخ شناسی مشارکت ۴۴
- جدول شماره ۴ تعاریف مفهومی مشارکت از دیدگاه صاحب نظران ۴۴

جداول فصل سوم

- جدول شماره ۱ آلفای کرونباخ مشارکت و اعتماد ۸۱

جداول فصل چهارم

- جدول شماره ۱: توزیع فراوانی متغیر جنس ۸۵
- جدول شماره ۲: توزیع فراوانی متغیر سن ۸۶
- جدول شماره ۳: توزیع فراوانی متغیر وضعیت تأهل ۸۷
- جدول شماره ۴: توزیع فراوانی متغیر موقعیت شغلی ۸۸
- جدول شماره ۵: توزیع فراوانی متغیر موقعیت تحصیلی ۸۹
- جدول شماره ۶: توزیع فراوانی متغیر رشته تحصیلی ۹۰
- جدول شماره ۷: آماره توصیفی متغیر معدل ۹۱
- جدول شماره ۸: توزیع فراوانی متغیر قومیت ۹۲
- جدول شماره ۹: توزیع فراوانی متغیر محل سکونت ۹۳
- جدول شماره ۱۰: توزیع فراوانی متغیر محل سکونت فعلی ۹۴
- جدول شماره ۱۱: آماره توصیفی متغیر مشارکت اجتماعی ۹۵
- جدول شماره ۱۲: آماره توصیفی متغیر اعتماد به سیاستگذاری ۹۶
- جدول شماره ۱۳: آماره توصیفی متغیر اعتماد به تشکلهای غیردانشگاهی ۹۷
- جدول شماره ۱۴: آماره توصیفی متغیر اعتماد به تشکلهای دانشگاهی ۹۸

- جدول شماره ۱۵: آماره توصیفی متغیر اعتماد به نهادهای دانشگاهی ۹۹
- جدول شماره ۱۶: آماره توصیفی متغیر اعتماد بین فردی ۱۰۰
- جدول شماره ۱۷: آزمون همبستگی پیرسون بین اعتماد بین فردی و مشارکت اجتماعی ۱۰۱
- جدول شماره ۱۸: آزمون همبستگی پیرسون بین اعتماد تعمیم یافته و مشارکت اجتماعی ۱۰۲
- جدول شماره ۱۹: خلاصه مدل رگرسیونی ۱۰۳
- جدول شماره ۲۰: آنالیز واریانس ۱۰۳
- جدول شماره ۲۱: جدول تحلیل واریانس یک طرفه (ANOVA) گرایش تحصیلی و مشارکت اجتماعی ۱۰۴
- جدول شماره ۲۲: میانگین مشارکت در مقاطع تحصیلی ۱۰۵
- جدول شماره ۲۳: نتایج آزمون تی استیودنت ۱۰۵
- جدول شماره ۲۴: آزمون همبستگی پیرسون بین سن و مشارکت اجتماعی ۱۰۶
- جدول شماره ۲۵: میانگین مشارکت در گروه‌های جنسی ۱۰۷
- جدول شماره ۲۶: نتایج آزمون تی استیودنت ۱۰۷

فصل اول

کلیات

مقدمه

بحث "مشارکت اجتماعی"^۱ در مطالعات اجتماعی به ویژه مباحث جامعه‌شناسی دارای جایگاهی اساسی و سابقه‌ای طولانی است. این اهمیت از آنجا ناشی می‌شود که "مشارکت اجتماعی" را می‌توان یکی از عوامل و متغیرهای مورد توجه در زمینه ایجاد و تداوم حیات اجتماعی و زندگی گروهی دانست. در واقع "مفهوم مشارکت مانند اجتماع، واژه‌ای پرشور و متقاعد کننده است که ظاهراً هیچ گاه به طرز ناخوشایندی به کار نرفته است و هیچ گاه واژه متضادی با معنای مثبت نیز نداشته است" (نیکی نلسون، ۱۳۷۹: ۱۰۹).

در این میان ارتقاء مشارکت در ایران که به دلایل تاریخی و سیاسی کمتر به تمرین در عرصه‌های مشارکتی پرداخته‌اند ضرورتی تام و تمام یافته است و این مهم به "شناخت معنا و مفهوم مشارکت واقعی و فعال و همچنین تشخیص موانع و محدودیت‌ها و بسیج عمومی در جهت از میان برداشتن موانع و ارتقاء آگاهی عمومی نیازمند است" (پیران، ۱۳۷۶: ۶۵). "عدم مشارکت و ناسازگاری چه بسا هم راهبردی منطقی و هم راهکاری ناخودآگاه باشند که در بطن هنجارهای اجتماعی روزمره و پذیرش وضع موجود نهفته‌اند" (کلیور، ۱۳۸۳: ۱۳۰). لذا از این حیث کم‌رنگی مشارکت بر اساس تصمیم و اراده، یعنی مشارکت داوطلبانه در چارچوب زندگی اجتماعی ایران، از هر حیث مشهود است. بنابراین "کم‌رنگی مشارکت پدیده‌ای تاریخی است که قرن‌ها سابقه دارد و حل آن نیازمند برنامه‌های متعدد و متنوع، با اهداف گوناگون است" (پیران، ۱۳۷۶: ۶۶).

اهمیت بحث مشارکت در جامعه‌شناسی نیز به حدی است که جامعه‌شناسان اعم از کلاسیک و غیرکلاسیک، از زوایای گوناگونی به این موضوع پرداخته‌اند. مطالعات در این زمینه نشان می‌دهد که موضوع مشارکت در فرایند تاریخی خود شکلی ثابت و ایستا نداشته است، بلکه همراه با تحولات دیگر اجتماعی اشکال گوناگونی را به خود گرفته است.

¹ Social Participation

امروزه ما با انواع مختلفی از مشارکت که هر کدام از آنها بعدی از ابعاد زندگی اجتماعی، سیاسی و اقتصادی ما را تشکیل می‌دهند مواجهیم. مشارکت سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و مشارکت اجتماعی از جمله انواع مشارکت است که هر یک در دوره‌های خاص تاریخی در سطوح ملی و بین‌المللی، بنابر ضرورت‌های درونی و بیرونی هر جامعه‌ای ظهور و بروز کرده‌اند.

به طور مثال در دوره‌ای بحث "مشارکت اقتصادی"^۱ از جمله مباحث فراگیر و مطرح به عنوان اولویت اساسی، تعیین‌کننده و به عنوان پیش‌نیاز هر نوع تحول اجتماعی دیگر مطرح بوده است. نظریاتی که اقتصاد را به عنوان عامل اصلی در توسعه اجتماعی مطرح می‌کردند، عمدتاً متأثر از نظریه‌های افرادی همچون مارکس در مورد اقتصاد هستند. اما با گذشت زمان و بروز کاستی‌ها و خلاءهای جبران‌ناپذیری که در چنین نگرشی به ویژه از بعد "کارکردی"^۲ نمایان گشته و عوارض جبران‌ناپذیری مانند شکاف طبقاتی، فقر، بیکاری، بحران محیط زیست، از خودبیگانگی و اثرات منفی بی‌شمار دیگری که چنین یک‌سونگری به ارمغان آورده است، اندیشمندان اجتماعی را وادار نموده تا به دنبال گزینه‌ای مناسب و در نهایت کارآمدتری از انواع مشارکت برآیند.

اکنون توجه و تأکید صاحب‌نظران اجتماعی بر ابعاد انسانی و اجتماعی مشارکت، واکنشی است در مقابل بی‌توجهی گذشته نسبت به چنین موضوع بنیادی و اساسی و همچنین جبران خلاءهای اجتماعی ناشی از نگرش یک بعدی و مفرط بر ابعاد اقتصادی و صرفاً مادی که در گذشته صورت گرفته است. نمونه قابل توجه این مسأله را در مورد نظریه‌های توسعه که عمدتاً بعد از جنگ جهانی دوم برای سوق دادن کشورهای توسعه نیافته به سمت توسعه یافتگی مطرح شد را می‌توان مشاهده نمود؛ واقعیت آن است که "نسل سوم نظریه‌های توسعه بیش از نظریه‌های پیشین حاوی مؤلفه‌های غیراقتصادی اند" (خانیک، ۱۳۸۴: ۲).

اهمیت بحث مشارکت در توسعه به حدی رسیده که "برخی محققان توسعه را مترادف مشارکت می‌دانند" (طالب، ۱۳۷۶: ۱۱۸). در نظریه‌های توسعه و پس از ناکارآمد بودن نظریه‌هایی

^۱ . economic particioation

^۲ Function

که اهمیت چندانی برای مشارکت اجتماعی قائل نبودند و بر جنبه های مادی توسعه (مدرنیزاسیون) تأکید می کردند، نسل جدید این نظریه ها توجه هر چه بیشتر خود را بر نقش مشارکت در نیل به توسعه قرار داده اند. سرواس ویژگی های این رویکرد جدید را این چنین بیان می کند: "نیاز محور، درونزا، خوداتکا، مبتنی بر بوم شناسی و مبتنی بر دگرگونی های ساختاری در روابط اجتماعی، فعالیت های اقتصادی، توزیع این فعالیت ها در مکان و ساختار قدرت است" (سرواس، ۱۳۸۴: ۱۵).

اگر چه امروزه هم در مورد مشارکت اجتماعی، تعریف و جایگاه آن با انواع دیگر مشارکت در بین صاحب نظران بحث و جدال هایی صورت می گیرد و نمی توان گفت در مورد تعریف مشارکت اجتماعی و نقش آن اتفاق نظر وجود دارد، اما می توان در مورد این مسأله که زمینه های اجتماعی انسانی و فرهنگی هر جامعه که مشارکت اجتماعی یکی از مؤلفه های اساسی این زمینه هاست توان آن را دارد تا تأثیرات مهمی را بر دیگر عناصر اجتماعی، سیاسی و اقتصادی از خود باقی گذارد، اجماع و توافق قابل ملاحظه ای را در میان اندیشمندان اجتماعی ملاحظه کرد.

توجه جدی مراکز علمی و دانشگاهی در داخل و تأکید مراکز بین المللی از جمله تأکید و توصیه یونسکو در اجلاس نوزدهم (۱۹۷۶) در نایروبی درباره مشارکت فرهنگی دلیلی بر اهمیت و ابعاد جهانی چنین موضوعی است.

اهمیت مسأله مشارکت در جامعه ایران به حدی است که این پدیده به عنوان یکی از اهداف عمده قانون اساسی به شمار رفته است: "در مقدمه قانون اساسی تصریح شده است که هدف از حکومت رشد دادن انسان در حرکت به سوی نظام الهی است. تا زمینه بروز شکوفایی استعدادها به منظور تجلی ابعاد خداگونه انسان فراهم آید. و این جزء در گرو "مشارکت" فعال و گسترده تمامی عناصر اجتماعی ممکن نیست. مشارکت به منزله وظیفه ملی و عمومی در تمامی زمینه ها و ابعاد، لازمه تحقق اهداف مندرج در قانون اساسی است" (زاهدی اصل، ۱۳۷۹: ۱۴۶).

پژوهش حاضر با قبول اهمیت و جایگاه عوامل مختلف اجتماعی از جمله مسائل اقتصادی در تحولات اجتماعی و رد هر نوع نگرش تک بعدی به ویژه در مورد مسائل اجتماعی و انسانی، به طور